

ТИПОВІ СЛІДИ ШАХРАЙСТВ З БАНКІВСЬКИМИ КАРТАМИ

Роман Олександрович НЕСТЕРЕНКО,

аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0009-0797-3503>

Типові сліди шахрайств з банківськими картами як елемент криміналістичної характеристики вказаного різновиду кримінальних правопорушень є інформативними для органів досудового розслідування під час встановлення обставин учинення протиправних діянь і збирання доказової бази. Бо, як правильно зазначає О.В. Пчеліна, «будь-яке явище завжди породжує інше явище. Тобто все взаємообумовлене та перебуває в тісному взаємозв'язку. А значить всі діяння, у тому числі злочинні, залишають певний відбиток у навколишньому середовищі. Тобто мова йде про інформаційне відображення події злочину ззовні» [1, с. 342]. Тому сміло можна стверджувати, що сліди кримінального правопорушення «реально відображають механізм вчинення кримінального правопорушення та його учасників». З огляду на що роль слідів кримінального правопорушення, як елементу відповідної криміналістичної характеристики, у розслідуванні є «надзвичайно важливою» [2, с. 299].

У криміналістиці поширеним є підхід, згідно з яким сліди кримінального правопорушення трактують у широкому та вузькому значенні. Наприклад, у першому випадку під слідом прийнято розуміти як результат будь-якої матеріальної зміни первинної обстановки внаслідок вчинення злочину, а в другому – виключно як матеріально-фіксоване відображення [3, с. 201–202]. Вочевидь, що для більш повного та всебічного дослідження всіх обставин учинення кримінального правопорушення, в тому числі шахрайства з банківськими картами, доречно вести мову про сліди кримінального правопорушення в широкому розумінні та не зводити їх виключно до матеріальних слідів. Не дарма, М.Є. Дирдін, О.Р. Лужецька підкреслюють, що слідова картина кримінального правопорушення – це передусім збірне поняття, яке включає в себе опис матеріальних та ідеальних відображень, а також умов, що існують на момент учинення правопорушення [4, с. 137].

За узагальненими результатами аналізу матеріалів кримінальних проваджень про шахрайства з банківськими картами, а також опитування працівників органів досудового розслідування, які спеціалізуються та мають досвід розслідування вказаного різновиду кримінальних правопорушень, пропонуємо виокремлювати наступні групи типових слідів шахрайств з банківськими картами.

1. Матеріальні сліди. Як зазначається в навчально-довідковому посібнику з криміналістики, матеріальними слідами є сліди, які виникають внаслідок взаємодії різних об'єктів [5, с. 80]. Типовими матеріальними слідами шахрайств з банківськими картами є: мобільні телефони, комп'ютерні сис-

теми, ноутбуки, WI-FI роутери, пристрої для скімінгу, банківські карти, документи (як офіційні, так і чорнові записи), грошові кошти, спеціальна література тощо.

Наприклад, у кримінальному провадженні № 12018170160000109 під час досудового розслідування було зібрано наступні матеріальні сліди: «ноутбук SAMSUNG, Model: NP-R58DYLC/SEK s/n CJ7893CQ602078F, зарядний пристрій AC ADAPTER Model 0335C1960 AD-6019 input 100-240 V~, 50-60 Hz 1.7 A, output 19 V 3.16 A, product ID: SPA-P30; мобільний телефон Samsung SM-B312E, IMEI 1: НОМЕР_270, IMEI 2: НОМЕР_271, в якому знаходиться сім карта: Sim карта «Київстар» НОМЕР_272 при введенні комбінації НОМЕР_68 та виклику встановлено, що дана сім карта має абонентський номер НОМЕР_273; грошові кошти купюрами номіналом 500 гривень – 23 шт, номіналом 1000 гривень – 5 штук, номіналом 100 гривень – 2 шт., 1 купюра номіналом 100 доларів США, 2 купюри номіналом 10 ЄВРО, 1 купюра номіналом 50 ЄВРО; WI-FI роутер TP-Link, модель TL WR 720 N, s/n 216A006012345»; банківські карти (приміром, банківська картка «ПриватБанк» Золота карта для виплат, № НОМЕР_23, expires end 03/21, VISA НОМЕР_24); конверти від банківських карт; «блокнот з Написом «ЭМ ЭКОМЕТ ПЛЮС 2014 инновации и профессионализм» з нотатками, серед яких маються записи ручкою, зокрема номери банківських карток та мобільні номери телефонів»; паперові конверти від стартових пакетів мобільних операторів; пластикові картки та SIM-карти мобільних операторів; накладні «Нова Пошта» та «Укрпошта» [6].

Великий масив доказової інформації в досліджуваній категорії кримінальних проваджень міститься в документах, які містять банківську таємницю та персональні дані особи. Тому матеріальні сліди шахрайств з банківськими картами, крім вищезазначеного, представлені документами, які формують банківську справу, як приклад, «за розрахунковим рахунком НОМЕР_2, що відповідає номеру банківської карти НОМЕР_3, та яка містить повні анкетні дані особи клієнта банку, та осіб, які могли діяти за дорученням, дату народження, місце проживання, номери мобільних телефонів клієнта банку, на ім'я якого відкритий вказаний картковий рахунок, та які прив'язані до вказаного карткового рахунку»; виписки (в електронному та паперовому вигляді) про рух грошових коштів по банківським рахункам, приміром, «по рахунку НОМЕР_2, що відповідає номеру банківської карти НОМЕР_3, за період часу з 00 год. 00 хв. 18.03.2024 по 23 год. 59 хв. 23.03.2024, з інформацією про: точний час перерахування грошових коштів по вказаному рахунку; рух грошових коштів по рахунку; призначення платежів; розрахункові (поточні) рахунки юридичних (фізичних) осіб-контрагентів клієнта банку та банківські установи, в яких вони відкриті; назви юридичних (фізичних) осіб-контрагентів, коди ЄДРПОУ/РНОКПП, що перебувають у володінні АТ КБ «Приватбанк», що розташований за адресою м. Київ, вул. Грушевського, 1 Д» [7].

2. Цифрові сліди. На сторінках фахової наукової літератури зустрічаються термін «електронні сліди», «віртуальні сліди». Фактично, за суттю, це тотожні поняття, просто різне їх термінологічне позначення. Під указаними слідами, як зазначають М.П. Климчук, А.І. Кунтій, варто розуміти «інфор-

мацію, зафіксовану в цифровому форматі, що міститься в електронно-обчислювальних машинах та інших цифрових пристроях, створених на основі їхніх технологій, у засобах рухомого радіотелефонного зв'язку і на різних носіях цифрової інформації, причинно пов'язана з подією злочину, що дозволяє встановити обставини вчиненого і злочинця» [8, с. 113]. Вказана група типових слідів шахрайств з банківськими картами представлена інформацією відносно номерів мобільних телефонів, на які підключена послуга SMS інформування про рух грошових коштів по банківським рахункам, відомостями стосовно IP-адрес, GPS координат та MAC адрес, з яких здійснювався вхід в Web-банкінг, іншої наявної інформації про безпосереднє місце здійснення авторизації в Web-банкінгу з моменту відкриття банківського рахунку та до кінцевого строку дії ухвали по вказаному рахунку [9]; переписка в месенджерах, соціальних мережах; облікові записи в соціальних мережах; пости на сторінках в соціальних мережах; відеозаписи (фотознімки) з камер спостереження банкоматів тощо.

3. Ідеальні сліди. Під указаним різновидом слідів кримінального правопорушення прийнято розуміти «суб'єктивні образи об'єктивної дійсності, відображені в пам'яті людини» [5, с. 80; 10, с. 194]. Вказаний різновид слідів кримінального правопорушення має «психофізіологічну природу і виявляється у вигляді уявних образів злочину загалом, окремих його моментів і епізодів діяння» [8, с. 113]. Носіями ідеальних слідів учинення шахрайств з банківськими картами є: жертви шахрайських схем; шахраї; особи, поінформовані про окремі обставини вчинення кримінального правопорушення (близькі особи, рідні, друзі, знайомі чи колеги особи потерпілого та злочинця, очевидці); обізнані особи (працівники банківських установ, представники операторів мобільного зв'язку, Інтернет-провайдерів тощо); працівники правоохоронних органів, які виявили та припинили протиправну діяльність шахраїв і т. п.

Отже, типовими слідами шахрайств з банківськими картами є: 1) матеріальні сліди; 2) цифрові сліди; 3) ідеальні сліди.

Список використаних джерел:

1. Пчеліна О.В. Типові сліди злочинів у сфері службової діяльності. *Форум права*. 2017. № 5. С. 342–348. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1204355>.
2. Павлюк О. Слідова картина та типова обстановка вбивств осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їхнім майном. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 299–303.
3. Шепітько В.Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / за ред. В.Я. Тація. Харків: Право, 2001. 560 с.
4. Дирдін М.Є., Лужецька О.Р. Слідова картина та типова обстановка вимагання, пов'язаного із застосуванням насильства над потерпілим. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2014. Випуск 3. Том 3. С. 135–139.
5. Салтевський М.В., Лукашевич В.Г., Глібо В.М. Навчально-довідковий посібник з криміналістики. К.: Рад. шк., 1994. 180 с.
6. Вирок Автозаводського районного суду м. Кременчука від 12.01.2021. Справа № 524/6302/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94104149>.
7. Ухвала Кагарлицького районного суду Київської області від 15.05.2024. Справа № 368/708/24. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119046172>.

8. Климчук М.П., Кунтій А.І. Виявлення та вилучення слідів кримінальних правопорушень, учинених із використанням засобів стільникового зв'язку. *Соціально-правові студії*. 2020. Вип. 3 (9). С. 111–118. DOI 10.32518/2617-4162-2020-3-111-118.

9. Ухвала Ленінського районного суду м. Харкова від 16.02.2024. Справа № 642/5972/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/117036563>.

10. Ткач О.В. Слідова картина як джерело доказової інформації при розслідуванні порушень недоторканності приватного життя. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 4. С. 192–197.